

XIV MEĐUNARODNI KONGRES ZA FILOZOFIJU

Od 2. do 9. rujna 1968. godine u Beču je održan *XIV internacionalni kongres za filozofiju*. Oko tri tisuće stručnjaka s područja filozofije iz više od šezdeset država sa svih pet kontinenta okupilo se na filozofskom razgovoru u Beču da bi razmijenili shvaćanja o problemima kojima se bave, međusobno se upoznali s rezultatima i metodama svojih filozofskih istraživanja i konfrontirali stavove od kojih polaze u svojim stručnim i znanstvenim analizama. Jer, filozofija kao slobodni dijalog i ne poznaje ničeg drugog osim moći argumenata i dokaza filozofskih stajališta. Iako je Beč u modernoj filozofiji poznat po svojim filozofskim pravcima, on je svoju ulogu domaćina i organizatora, ovog do sada najvećeg skupa filozofa izvršno odigrao, zahvaljujući prije svega »pozitivnoj neutralnosti« svoje politike u jednom povijesnom trenutku kada je i onima s najvećim znanstveno-teoretskim preokupacijama teško ostati neutralan i biti objektivni.

1. Svečano otvaranje Kongresa

Kongres je počeo svečanošću u bečkoj Staatsoper (Državnoj operi). Otvorajući Kongres i pozdravljajući njegove učesnike, predsjednik Savezne Republike Austrije Franz Jonas ukazao je na složenu znanstvenu, tehničku i političku situaciju u suvremenom svijetu i posebno u Evropi, te naglasio da izlaz iz nje ovisi o tome: da li smo sposobni da na novi način sagledamo i oblikujemo duhovne temelje svoga opstanka. Filozofija treba da čovječanstvu pokaže novi put. Ona polazi od čovjeka, te ne pred-

nost, nego je duboko ukorijenjena u svijetu. Iz te vezanosti filozofije za čovjekov svijet proizlazi njena obaveza prema čovjeku. U riječima, koje je kancelar SR Austrije dr Jozef Klaus uputio Kongresu, još više dolazi do izražaja povezanost filozofije i čovjekova povijesnog opstanka. On je ukazao na svjetsku povijest kao na proces koji tendira jedinstvo čitavog čovječanstva, i naglasio da taj proces danas preokračuje onaj prag koji luči buduću povijest od dosadašnje. Dok se povijest do sada pojavljivala kao integriranje pojedinačnih prostora i kultura, danas ona postaje svjetskom integracijom čitava čovječanstva. Evropa, zahvaljujući svojem položaju između Istoka i Zapada, mogla bi, po riječima kancelara Klause, pružiti primjer u ozbiljenu smisla i sadržaja takvog integriranja, tj. takvog jedinstva koje sprječava uniformiranje i totaliziranje svijeta. Jer, jedinstvo je zbiljsko i živo samo u raznolikosti, te se ono ne postiže izravnavanjem nego međusobnim dopunjavanjem. U tom je smislu jedinstvo Evrope prema kancelaru Klausu više nego evropska stvar. Austrijski ministar za obrazovanje, dr Piffli-Perčević još jače je istakao »pozitivnu neutralnost« svoje države. U odnosu na znanost i filozofiju, a posebno na ovaj Kongres, smisao te neutralnosti sastoji se pak u tome što filozofija ne može priznati nikakvu drugu instanciju nego um. Državna moć nije autoritet za filozofiju, koja se služi argumentima i uvidima uma. Iako filozofija u Austriji nije pustila dubokog korijena u narodni opstanak kao što je to npr. činila muzika, pozdravni govori austrijskih državnika izražavaju intenciju: da se misli onih koji upravljaju općim dobrom naroda i političkom zajednicom moraju kretati na razini suvremenog filozofskog mišljenja i povijesnog djelovanja.

U okviru svečanog otvaranja Hans

liju na Sveučilištu u Heidelbergu, kao jedan od najznačajnijih mislilaca sadašnjosti, imao je čast da održi uvodno predavanje. Njegovo predavanje »Moć uma« (Macht der Vernunft) objavljujemo u ovom broju našeg časopisa, pa ga stoga nećemo posebno prikazivati.

Filozofski pak sasvim neobrazložno ostaje, zašto je Organizacioni komitet XIV internacionalnog kongresa za filozofiju u pozdrave Kongresu uvrstio i riječ jednog kardinala katoličke crkve. Da li zbog toga, da se filozofima ponovi – da postoje »dva samostalna izvora spoznaje: objavljena vjera i um u vezi s iskustvom«, ili zato da se i na ovom kongresu pročita bar jedan telegram – ovaj put papin telegram i želja da Kongres »ispostavi pravu i pouzdanu vrijednost ljudskog uma za sigurnu spoznaju jednog i osobnog Boga kao stvoritelja i upravljača ovog svijeta, za obranu čvrstih načela metafizike i prema tome za pravedni, trajni mir među narodima«?!

2. Teme Kongresa

Rad Kongresa se odvijao u prijedopnevnim plenarnim sjednicama, te poslijepodnevnim kolokvijima i sekcijama. Dakako, ovdje ne možemo navoditi sve referate i priloge u diskusiji. Svi se oni nalaze sabrani u »Aktima XIU internacionalnog kongresa za filozofiju, Beč 2-9. rujna 1968.« Do sada je objavljen I i II svezak, a slijedeća četiri sveska izaći će u toku ove i slijedeće godine u izdanju Herderova Verlags u Beču. Ovdje ćemo navesti samo teme Kongresa i glavne referate u plenarnim sjednicama, te imena kolokvija i sekcija.

Plenarne sjednice bile su posvećene glavnim temama Kongresa. Tako je I plenarna sjednica bila posvećena temi »Duh, svijet i povijest«. Glavne referate su podnijeli: E. Fink (SRNj): »Odnos prema svijetu i razumijevanje bitka«, M. Gueroult (Francuska): »Postulati filozofije povijesti«, A. Guzzo (Italija): »Svijet i duh« i K. Popper (Engleska): »K teoriji objektivnog duha«. II je plenarna sjednica održana na temu »Sloboda: odgovornost i odluka« s istoimenim referatima W. K. Frankena (SAD) i P. Ricoeura (Francuska), te referatom S. Strassera (Nizozemska): »Konačna sloboda«. U III plenarnoj sjednici »Govor: semantika i hermene-

utika«, referate su podnijeli: H. G. Gadamer (SRNj): »Semantika i hermeneutika«, P. W. Kopnin (SSSR): »Analiza govora kao logičko-epistemološki problem« i A. Schaff (Poljska): »Govor, mišljenje, djelovanje«. Tema IV plenarne sjednice bila je »Filozofija i ideologija«, a referate su podnijeli: G. Mende (DRNj): »Filozofija i ideologija«, V. M. Mshvenieradze (SSSR): »Ideologija i filozofija«, J. Somerville (SAD): »Filozofija, ideologija i marksizam danas« i G. Wetter (Austrija): »K ambivalenciji marksističkog pojma ideologije«. Posljednja, V plenarna sjednica bila je posvećena temi »Filozofija i prirodna znanost«, a referenti su bili: A. J. Ayer (Engleska): »Filozofija i znanstvena metoda«, A. V. Ambartsumyan (SSSR): »Suvremena prirodna znanost i filozofija« i F. Gonseth (Švicarska): »Filozofija otvorenosti«. Posebnu pažnju zaslužuju referati Finka, Ricoeura, Strassera, Gadamera, Schaffa i Ayera. Posebno vrijedne priloge u diskusiji na plenarnim sjednicama dali su K. O. Apel, K. Ulmer, R. Ingarden i R. Bubner.

Osam kolokvija bilo je posvećeno najznačajnijim predstavnicima i pravcima suvremene filozofije. To se vidi već iz njihovih naziva: 1) »Marx i filozofija sadašnjosti«, 2) »Brentano, filozofska psihologija i fenomenološki pokret«, 3) »Wittgenstein, 'Bečki krug' i analitička filozofija«, 4) »Deontička logika i njeno značenje za etiku i pravo«, 5) »Značenje sinteze u integrativnom mišljenju s obzirom na cjelovite strukture«, 6) »Kibernetika i filozofija tehnike«, 7) »Urijeme« i 8) »Priroda čovjeka i problem mira«. O radu u kolokvijima, dakako samo u onim kojima smo prisustvovali, jer su se ostali kolokviji i sekcije vremenski poklapali s njima, bit će riječi u slijedećem poglavlju.

U trinaest sekcija raspravljalo se o najrazličitijim problemima osnovnih filozofskih disciplina kao što su: logika, spaznajna teorija i teorija znanosti, filozofija govora, ontologija i metafizika, etika i filozofija vrijednosti, estetika i filozofija umjetnosti, filozofija prirode, filozofija kulture, filozofija povijesti, filozofska antropologija, filozofija prava, socijalna filozofija i filozofija politike, filozofija religije i istraživanje povijesti filozofije. U ovoj posljednjoj sekciji posebne su sjednice bi-

nu, Aristotelu, Augustinu, Tomi Akvinskome, Kantu, Leibnizu, Antoniu Rosmini, Hegelu, Feuerbachu i filozofiji Orijenta.

3. Oko Kongresa

Već 3. rujna, na posljednjem zasjedanju u Kolokviju »Marx i filozofiji sadašnjosti« studenti su pokušali onemogućiti vođenje kolokvija prema najavljenim temama i da ga usmjere na suvremenu političku praksu. Na te pokušaje predsjedavajući Kolokvija, Adam Schaff, odgovorio je da ovdje imamo filozofski kongres, a ne politički miting. Stavljajući taj odgovor u naslov ovoga letka, Savez socijalističkih studenata Austrije pozvao je već slijedećeg dana sve učesnike Kongresa na raspravu o temi »Marksistička filozofija i politička sadašnjost«. Prigovarajući učesnicima, a prije svega svojim bečkim profesorima kao organizatorima Kongresa, da su »kritičku dijalektiku teorije i prakse prekrili ezoteričkim teorijama« a svjetski kongres za filozofiju pretvorili u »akademska olimpijadu profesorskog opsjenarstva koje se deklarira kao alibi za povlačenje iz svijeta koji srlja u kaos«, studenti su tačno istakli – da se »filozofija ne može osloboditi samoobmanom o svojoj nemoći nego samo refleksijom svojih političkih uvjeta i njihovim ukidanjem«. Otuda su oni slijedećeg dana sazvali raspravu na temu »Uvjeti nemoći filozofije«. Posebno su podvrgnuli kritici filozofiju koja se izolira od političke prakse, jer: »teorija koja je otuđena od prakse«, pisali su studenti u svojem proglasu učesnicima Kongresa, »ne mijenja nego formalizira danu zbiljnost *statusa quo*, dok sovjetski dogmatizam (ČSSR) i američki imperijalizam (Vijetnam) međusobno harmoniziraju«.

I doista, slično tom »vojno-političkom« harmoniziranju dviju svjetskih supersila, kao nekim prečutnim sporazumom, većina američkih i sovjetskih učesnika Kongresa »harmonizirala« je i u Beču svojim do zla boga dosadnim verbalizmom i pozitivizmom. Time se potvrdila stara istina: da filozofija bilo da je pozitivistički odvojena od društvene prakse bilo da je pragmatički podređena političkoj praksi, gubi svoje značenje, vrijednost i moć. Upravo time je višestolna nemoć filozofije u zem-

prema onome što su pokazale na XIV internacionalnom kongresu za filozofiju, uopće ne dosežu pravu filozofsku dimenziju, a pogotovo ne postižu razinu suvremene filozofske misli.

Petog dana Socijalistički savez studenata pokušao je prenijeti svoju raspravu iz izvankongresnih dvorana u plenarnu sjednicu Kongresa koja je bila posvećena temi »Filozofija i ideologija«. Većim dijelom loši referati, koji su podneseni o toj temi, dali su za pravo nezadovoljstvu studenata. Kongres je toga dana postigao svoju kritičku tačku i pokazao sve teškoće i neplodnost jednog »razgovora« koji zapleten u ideologije ne dopijeva do filozofije. Predsjednik Kongresa Leo Gabriel, ordinarius za filozofiju na Sveučilištu u Beču, koji je do tada, u skladu s na početku ovog prikaza opisano »pozitivnom neutralnošću« austrijskih državnika, nastojao da iz Kongresa isključi svaku konkretno-političku implikaciju, sâm je pokušao, da sve teoretske, društvene, političke, pa i neke »personalne« probleme, zbog kojih su studenti protestirali, svede na konkretno-političku dimenziju teorije i prakse između Čehoslovaka i Rusa. On je, naime, podnio prijedlog, da Rusi i Čehoslovaci objasne odnos teorije i prakse u marksizmu. Na to je veda sovjetske delegacije odgovorio: »Ako netko filozofski kongres s platforme filozofije baca na razinu političkog zbora, za to je on sam odgovoran. Slijedećih pet godina će pokazati, tko se ovdje držao kao filozof, te tko je pokušao a tko nije pokušao svesti filozofski kongres na politički zbor«. Vrlo je zanimljiva ta izjava, jer dolazi iz usta vođe onih filozofa koji sve, kad im to odgovara, pretvaraju u »politički« problem. Naivni čitalac može čak pomisliti – da zahtjev sovjetskih filozofa proizlazi iz filozofskog uvjerenja da se filozofski kongres ne smije degradirati na politički zbor, tj. podrediti momentalnoj politici. Onaj pak, koji zna, kolike su stručne skupove sovjetski predstavnici koristili i pretvorili u političke, mora se pitati za razlog zbog kojeg sovjetski filozofi, koji inače sve podređuju politici, ovaj put ne žele da se filozofski kongres »baca na razinu političkog zbora«. Čehoslovački događaji su, naime, još previše svježi i potresni, da bi ih se bilo kako moglo pravdati i braniti. Sovjetski filozofi su pak uvijek pravdali i branili oficijelnu sovjetsku

lišavanju jedne socijalističke države njene slobode, suvereniteta i prava da socijalizam izgradi prema svojim vlastitim mogućnostima i specifičnostima. Svojom šutnjom o čehoslovačkim događajima sovjetski filozofi su zapravo opredavali oficijelnu sovjetsku politiku o jednom jedino dopustivom obliku socijalizma, o obliku socijalizma sovjetskog tipa kako ga je zacrtao Staljin. Oni time brane sistem koji se temelji na birokratizmu i na negiranju humanih odnosa među ljudima i ravnopravnih odnosa među socijalističkim državama. Neostaljinizam je otuda najnoviji oblik sovjetskog dogmatizma i pokušaj ponovnog monopolizma u stvarima socijalizma i marksizma. To je ono što su vidjeli i studenti bečkog sveučilišta, kada su protestirali protiv »sovjetskog dogmatizma« i »američkog imperijalizma«. Ono što studenti, pa ni oni iz Saveza socijalističkih studenata, nisu vidjeli – to je opasnost koja filozofiji, marksizmu i socijalizmu uopće prijete od trećeg pretendenta na monopol u pitanjima izgradnje suvremenog svijeta. Taj pretendent je Maova Kina. Maoizam je, naime, bio prisutan i u Beču, i to u raspravama koje je organizirao Savez socijalističkih studenata Austrije. Znači li to da je »nova ljevica«, pa i ona mladih austrijskih socijalista, koje ne interesiraju ni najvrednija filozofska razmatranja, jer za njih je važna samo »odluka za ili protiv društvene transformacije«, tj. za ili protiv »revolucije«, kako čitamo u njihovu proglasu, obojena maoizmom. Međutim, važnije od toga je pitanje: zašto maoizam čak i u srcu Evrope, privlači ne samo razočarane dogmatičare nego i optimiste među mladim intelektualcima, pa i filozofima? Pri odgovoru na prvo pitanje ne smije se zaboraviti da mladi austrijski socijalisti, uza svu kritiku filozofije zbog njene nemoći u suvremenom svijetu, ističu kao njen zadatak oslobodenje čovjeka od nepojmljenih moći, tj. uspostavljanje moći uma koji poima. Time oni više pomažu ozbiljenju filozofije i uma nego oni koji filozofiju odvajaju od društvene prakse i pretvaraju je u apologiju postojeće zbiljnosti.

Kada je već riječ o izvaji vođe sovjetske delegacije, valja još dodati da je ona razumljiva i opravdana kao odgovor na već spomenuti provocirajući prijedlog predsjednika Kongresa. Ostaje, međutim, nerazumljivo što se želi

pet godina pokazati tko se ovdje držao kao filozof, jer se već na Kongresu moglo vidjeti tko se držao kao filozof, tj. tko je svojim istupanjem pomogao afirmaciji istinske filozofije i njene moći u suvremenom svijetu. A svakome, tko je pratio rad Kongresa, moglo je upasti u oči da prilozi sovjetskih filozofa prije izražavaju nemoć nego moć filozofije. Neostaljinizam predstavlja nemoć sovjetske filozofije i sovjetskog marksizma jednako tako kao što »imperializam« predstavlja nemoć američke filozofije i američkog pragmatizma. Otuda borba ne samo marksista nego svih filozofa za afirmaciju uma i filozofije mora poprimiti danas šire i dublje razmjere nego ikad do sada, ako oni žele da se izbjegne nemoć uma i filozofije. Da oni to doista i mogu, mnogi su pokazali kako ranije tako i na XIV međunarodnom kongresu za filozofiju. U tome se i sastoji značenje i vrijednost ovog kongresa. Jedan od najznačajnijih takvih priloga na Kongresu svakako je svečano Gadamerovo predavanje »Moć uma«. S izvanrednim poznavanjem povijesti očitovanja uma od Grka na ovamo i s istančanim smislom za lučenje raznovrsnih likova uma i suvremenih načina njihova filozofskog istraživanja. Gadamer je tu pokazao ne samo radi čega danas vlada nemoć uma nego i kako čovjek, usprkos postojećoj nemoći uma, može održati i razviti um – naime, tako da uvidi da postoje raznoliki putovi koji vode k umu te da se stoga, prije svega filozof, čuva svakog dogmatizma, kako u teoriji tako i u praksi.

4. Jugoslavenski filozofi na Kongresu

I na kraju još samo kratka informacija o sudjelovanju jugoslavenskih filozofa na Kongresu. Od petnaestak filozofa i profesora filozofije, koji su iz Jugoslavije većinom privatno doputovali na XIV intrnacionalni kongres za filozofiju u Beč, u radu Kongresa su sudjelovali: Vladimir Filipović, kao predsjedavajući VIII sekcije podnio je referat »Zadatak filozofije kulture danas«. Predrag Vranicki sudjelovao je u diskusiji u I kolokviju s prilogom »Nužnost različitih varijanti u marksističkoj filozofiji«, Dušan Nedeljković s intervencijom u I plenarnoj sjednici na temu »Ljudska izmjena svijeta«, Milan Da-

estetika razočarati?«, Miodrag Cekić u II sekciji s prilogom »Da li je praksa mjerilo istine?«, Marija Brida u V sekciji s temom »Sloboda i praksa«, Ljubomir Zivković u IX sekciji s temom »O dijalektici ideologije«, te Gajo Petrović, Mihailo Marković i Svetozar Stojanović s intervencijama u diskusiji. Za žaljenje je činjenica da je većina naših filozofa kasno obaviještena o rokovima za prijavu i dostavu pismenih priloga organizatorima Kongresa, jer i to je, pored neosiguranih financijskih sredstava za stručne i znanstvene svrhe, jedan od razloga da u susjedni Beč nije otputovalo više jugoslavenskih filozofa i da u većem broju nisu sudjelovali u radu Kongresa. Bilo bi zanimljivo znati što su Jugoslavensko udruženje za filozofiju i Hrvatsko filozofsko društvo (koji su, nadajmo se, članovi Međunarodnog saveza filozofskih društava) učinili, da svojim članovima omoguće sudjelovanje na ovom Kongresu? Da, uopće bi bilo zanimljivo znati – što naše Društvo i Udruženje čine na međunarodnoj suradnji filozofa i kako oni tu saradnju vrše?

Ante Pažanin

GODIŠNJA SKUPŠTINA I SIMPOZIJ POLITOLOŠKOG DRUŠTVA SR HRVATSKE

26. listopada 1968. održana je Prva godišnja skupština Politološkog društva SR Hrvatske. Nakon podnesenog predsjedničkog izvještaja, kojega posebno objavljujemo, vođena je diskusija u kojoj je najviše bilo govora o staleškim problemima diplomiranih politologa. Zaključno je da se ta problematika zasebno analitički razmotri i da se posebno nađu načini efikasnijeg zapošljavanja politologa.

U novi Upravni odbor izabrani su: Babić dr Ivan, Vukadinović dr Radovan, Iveković dr Mladen, Pavić Radovan, Rodin dr Davor, Kesić Ante, Vrhovec Josip, Bilandžić dr Dušan, Suljević Kasim, Mirić Jovan i Cazić-Jurić Nada.

U Nadzorni odbor izabrani su: Smalilagić Nerkez, Caratan Branko, Novosel Pavao.

U Sud časti izabrani su: Posavec Zvonko, Brujić Branka i Maroja Stanislav.

Uoči skupštine održana su dva znanstvena simpozija. Tema prvog (održan 25. 10. 1968.) bila je: MARX I POLITICKA ZNANOST. Na ovom simpoziju koji je imao i jubilarni karakter održani su slijedeći referati:

1. Prof. dr Ante Pažanin: »Marx i znanost«,
2. Dr Davor Rodin: »O novovjekovnom porijeklu političke znanosti«,
3. Eduard Kale: »O Marxovoj znanstvenoj analizi političke zbilje«,
4. Dr Ante Marušić: »O teorijskoj mogućnosti sociološke interpretacije političkih ideja«,
5. Dr Zvonimir Baletić: »Politička ekonomija i politika«,
6. Dr Ivan Babić: »Marx i sloboda«,
7. Mr Uroš Trbović: »Na tragu Marxova shvaćanja politike«,
8. Ivan Prpić: »Politička i ljudska emancipacija u Marxovu djelu«.

Tema drugog simpozija (održan 26. 10. 1968.) bila je: PROFIL POLITOLOŠKOG STUDIJA. Referate o toj temi podnijeli su: Dr Pavle Novosel i Dr Ante Marušić.

Oba simpozija za djelovanje Politološkog društva SR Hrvatske i Fakultet političkih nauka Sveučilišta u Zagrebu imaju posebno značenje, jer su znak najodlučnijeg nastojanja da teoretski i praktično politolozi nađu adekvatnije mjesto i metode djelovanja u široj društvenoj zajednici u vrijeme njezina svestrana reformiranja.

I. B.

